

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай,
каб не ўмёрлі! Францішак БАГУШЭВІЧ.

наша СЛОВА

№ 2 • КРАСАВІК • 1990. Бюлетэнь Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны. Цана 20 кап.

Пётра Сергіевіч. Партрэт Францішка Багушэвіча. 1946 г.

Мацей БУРАЧОК

...Мова нашая ёсць такая ж людская і панская, як і французская, альбо нямецкая, альбо і іншая якая. Чытай я ці мала старых папераў па дзвесце, па трыста гадоў таму пісаных у нашай зямлі і пісаных вялікімі панамі, а нашай мовай чысцю-сенькай, як бы вот цяпер пісалася. Увядзейшы гэта, я часта думаю: божа ж мой, божа! Што ж мы за такія бяздольныя?!

...Пабратымцы нашыя... маюць па-свойму пісанья і друкаваныя ксёнжачкі і газеты, і набожныя, і смешныя, і слёзныя, і гісторыйкі, і баечкі; і дзеткі іх чытаюць так, як і гавораць, а ў нас як бы захацеў цыдулку ці да бацькі лісток напісаць па-свойму, дык можа б і ў сваёй вёсцы людзі сказалі, што «піша памужыцку», і як дурня абсмяялі б! А можа і сапраўды наша мова такая, што ёю нічога добрага сказаць, ні напісаць не можна? Ой, не! Наша мова для нас святая, бо яна нам ад Бога даная, як і другім добрым людцам, і гаворым жа мы ёю шмат і добрага, але так ужо мы самі пусцілі яе на здзек...

Ці ж ужо нам канечне толькі на чужой мове чытаць і пісаць можна? Яно добра, а нават і трэба знаць суседскую мову, але наперш трэба знаць сваю.

З «Прадмовы» да
«Дудкі Беларускай»

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай,
каб не ўмерлі! Францішак БАГУШЭВІЧ.

наша СЛОВА

№ 9 • ЛІСТАПАД • 1990 Бюлетэнь Таварыства Беларускай Мовы імя Францішка Скарыны. Кошт 20 кап.

У НУМАРЫ:

Сяргей
ЗАКОННІКАЎ
пра Уладзіміра
Караткевіча

стар. 3

Калі слова
прыроднае, дык яно
і годнае — руска-
беларускі слоўнічак

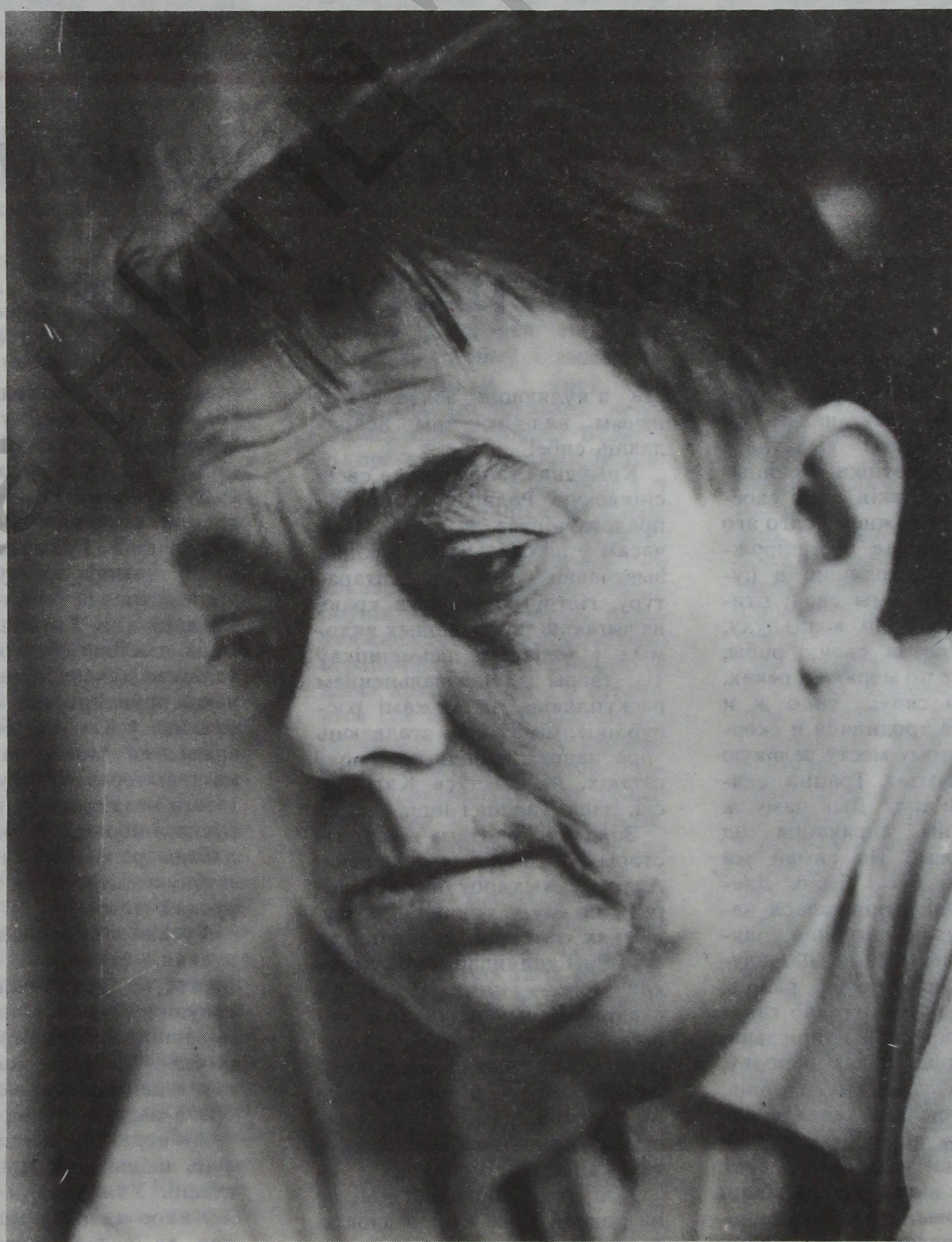
стар. 4

Сымон БЕЛАРУС
Пра мову і каўбасу

стар. 15

60 гадоў

Уладзіміру **КАРАТКЕВІЧУ**

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай,
каб не ўмерлі! Францішак БАГУШЭВІЧ

наша СЛОВА

№ 33(43)

2—8 КАСТРЫЧНІКА 1991 г.

Штотыднёвік Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны.
Кошт 10 кап. (па падпісцы — 5 кап.)

**Беларуская мова ў менскіх
школах**

Стар. 2.

Віктар ШНІП

19 ВЕРАСНЯ 1991

Над Беларуссю, што ідзе з нядолі,
Узвіўся бел-чырвона-белы сцяг.
Да Адраджэння, Радасці і Волі
Пазначаны магіламі наш шлях.
І слэзамі асветлена былое,
І новы Дзень ужо не за гарой.
Мы ведаем, што наша, што чужое,
Бо наша ўсё акроплена крывёй.
Збудзіўся люд, што быў душою сонны,
І над сабой паходні запаліў.
І продкаў слаўныя імёны
Належаць нам, як мы — сваёй зямлі.
І хай чужак ад злосці вар'яеце,
Але яму ўжо больш не стрымаць
Пагоні, што ляціць на ліхадзеяў,
Што Беларусь хацелі ў нас забраць.
І хмары рабства разрывае вецер
І выпускае вольнасці зару.
І чутен кліч па ўсім бялуткім свеце:
Жыве Беларусь!

Жыве Беларусь!!

**УЧОРА АДНАВІЛА СВАЮ РАБОТУ НАД-
ЗВЫЧАЙНАЯ СЕСІЯ БЕЛАРУСКАГА ПАР-
ЛАМЕНТА. У ЯЕ ПАРАДКУ ДНЯ ТАКІЯ ПЫ-
ТАННІ: АБ КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ БЕ-
ЛАРУСІ, АБ ГЕНЕРАЛЬНЫМ ПРАКУРОРЫ
РЭСПУБЛІКІ, АБ ПРЫЗНАННІ ПРАВА
ПРЫВАТНАЙ УЛАСНАСЦІ НА ЗЯМЛЮ І
ІНШЫЯ, ЯКІЯ НЕ БЫЛІ РАЗГЛЕДЖАНЫ
НА ПЕРШЫМ ЭТАПЕ РАБОТЫ СЕСІІ. УСЯ-
ГО ВЯРХОЎНЫ САВЕТ РЭСПУБЛІКІ АБ-
МЯРКУЕ 5 ПЫТАННЯЎ.**

**Зміцер Санько: «Як мы абкрада-
лі самі сябе...»**

Стар. 2.

**Краязнаўства
адраджаюць...
вайскоўцы**

крыць» для сябе Ігната Дамей-
ку, Аляксандра Ельскага, да-
ведаліся пра многія гістарычныя
акалічнасці, звязаныя з Ба-
бруйскай крэпасцю і Бярэзінай,
«пабывалі» ў Мар'інай Горцы
і Валожыне...

Сярод аўтараў рубрыкі «Бе-
лая Русь: архівы часу» — Янка
Саламевіч і Сяргей Чыгрын,
Аляксей Ненадавец і Леанід
Аноі... Але і самі вайскоўцы
наведваюць архівы, збіраюць
паданні, імкнуча разабрацца ў
тапанімічных загадках. Вядзе
гістарычную рубрыку ваенны
журналіст падпалкоўнік Свята-
слаў Асіноўскі. Многія матэ-
рыялы падрыхтаваны маёрам
М. Маліноўскім. Дарэчы, ён —
правадзін член Геаграфічна-
га таварыства СССР. Адметна,
што матэрыялы рубрыкі з'яўля-
юцца сапраўдай спробай зазір-
нуць у мінулае: ніводная публі-
кацыя не асвятляе падзей, якія
адбыліся пасля Кастрычніка
1917 года.

Увага да гістарычнай мінуў-
шчыны з боку вайскоўцаў — та-
каса рыса сённяшняга часу.
Дык ці ж не стануць наступ-
ным крокам захады вайскоўцаў
да вывучэння беларускай
мовы?

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ.

НА ЗДЫМКУ: Святаслаў
Асіноўскі.

Фота С. АНАТОЛЬЕВА.

Госці рэдакцыі

для іх не хапае патрэбных пад-
ручнікаў.

— Як вы думаеце: ці разва-
ліцца Саюз пісьменнікаў Укра-
іны?

— Усё можа быць. Але па-
куль што ў красавіку гэтага
года большасцю галасоў чле-
наў СП Украіны наша аргані-
зацыя выйшла з Саюза пісьмен-
нікаў СССР.

— Вашы планы на будучае?

— І надалей мацаваць друж-
бу паміж украінскімі і беларус-
кімі пісьменнікамі. На маім ста-
ле чакаюць перакладу кнігі
Янкі Купалы, Якуба Коласа,
Максіма Багдановіча, Уладзімі-
ра Дубоўкі, Уладзіміра Карат-
кевіча, а таксама творы мала-
дзейшых.

Нядаўна ўдзельнічаў у адным
са святкаванняў юбілею Максі-
ма Багдановіча. Я яшчэ раз
упэўніўся, што беларускі народ
ужо не такі, якім быў, прыклад-
на, год назад, і яго сёння нель-
га падмануць і прымусіць стаць
на калені перад чужынцам.
Народы з такой багатай на-
цыянальнай культурай, як укра-
інскі і беларускі, маюць права
на незалежнасць, а не на абя-
цанні на светлае заўтра. І я веру,
што нам не быць у цяні ста-
рэйшага брата.

Распытваў
Віктар ШНІП.

**Уладзімір ЛУЧУК: НЕ БЫЦЬ
У ЦЯНІ СТАРЭЙШАГА БРАТА**

**Савецкі Саюз разваліўся на незалежныя дзяржавы.
Абарваліся шматгадовыя сувязі паміж прадпрыемства-
мі і ўстановамі, але сяброўскія адносіны паміж
людзьмі застаюцца.**

былі вельмі актыўнымі ў куль-
турным жыцці нашага ўніверсі-
тэта. Дарэчы, у Львове ў той час,
а гэта былі шасцідзясятыя гады,
існавала беларускае таварыст-
ва, якое праводзіла ў горадзе
беларускія святы. Ды і на сё-
няшні дзень у Львове жыве
больш за шэсць тысяч белару-
саў — гэта афіцыйная лічба,
але, на маю думку, беларусаў
у горадзе каля трыццаці тысяч.

— Украіна аб'явіла незалеж-
насць. Вашы адносіны да гэтай
падзеі?

— Незалежнасць Украіны —
шматгадовая мара большасці
украінскага народа. Я не палі-
тык, але я веру, што іншага
шляху да росквіту нашай рэс-
публікі, як праз незалежнасць,
няма. І сёння савецкая імперыя
ужо нікога не ўтрымае танкамі
ў Саюзе, няхай і ў новым. Саюз-

ны дагавор, як бы яго ні на-
зывалі, на маю думку, як для
Украіны, так і для Беларусі —
пятля на шыі.

— Як вы глядзіце на ўтварэн-
не Чарнаморска-Балтыйскага
саюза, у які б увайшлі Украі-
на, Беларусь і рэспублікі При-
балтыкі?

— Я супраць такога саюза.
Кожная рэспубліка павінна
быць незалежнай у тых межах,
якія склаліся на сённяшні дзень,
мець сваё войска, свае грошы
і г. д.

— Як справы з украінскай
мовай на Украіне?

— Становіцца не вельмі доб-
ре. У абласных цэнтрах Усход-
няй Украіны няма нацыяналь-
ных школ. А ў заходніх раёнах,
там, дзе да ўлады прыйшлі дэ-
макраты, такія школы ёсць, але

**Поступ
тыдня**

ПАРЛАМЕНТ РЭСПУБЛІКІ
ПРЫНЯЎ РАШЭННЕ СТА-
РЫЦЬ БЕЛАРУСКУЮ АРМІЮ,
УЛАСНЫЯ ПАГРАНІЧНЫЯ І
ТАМОЖНЫЯ СЛУЖБЫ, ПЕ-
РАПАДПАРАДКАВАЦЬ САВЕ-
ТУ МІНІСТРАЎ БЕЛАРУСІ
СІСТЭМЫ ГРАМАДЗЯНСКАЙ
АБАРОНЫ, ПАГРАНІЧНЫХ І
ЧЫГУНАЧНЫХ ВОЙСКАЎ, ВА-
ЕНКАМАТАЎ. Вырашана такса-
ма праводзіць ваенныя зборы і
воінскую службу на беларускай
зямлі і толькі па жаданню
прызыўнікоў — за яе межамі.
НАРЭШЦЕ, УПЕРШЫНЮ ЗА
МНОГІЯ ГАДЫ ЮНАКАМ ДА-
ЗВОЛЕНА ВЫБІРАЦЬ АЛЬ-
ТЭРНАТЫЎНУЮ СЛУЖБУ.
ХУТЧЭЙ ЗА УСЕ ЕЮ СТАНЕ
ПРАЦА У БУДАЎНІЧЫХ ПАД-
РАЗДЗЯЛЕННЯХ.

Адначасова аб'яўлена, што
выдаткі на ўласную армію скла-
дуць не менш як 7 мільярдаў
рублёў у год. Пытанне — дзе
іх узяць. Бо сёння вялікая ча-
стка грошай паступае на гэтыя
мэты з саюзнага фонду. ПІД
ПЫТАННЕМ ЗАСТАЁЦА
ТАКСАМА, ЯК ВЫРАШЫЦЬ
ПРАБЛЕМУ ЯДЗЕРНАЙ
ЗБРОІ, ШТО ЗНАХОДЗІЦА
НА НАШАЙ ЗЯМЛІ. ХОЦЬ
ЕСЦЬ І СЛУШНЫЯ ПРАПА-
НОВЫ: АБ'ЯВІЦЬ БЕЛАРУСЬ,
ПАСЫПАНУЮ ЧАРНОБЫЛЬ-
СКИМ ПОПЕЛАМ, БЕЗ ЯДЗЕР-
НАЙ ЗОНАЙ.

ФРАКЦЫЯ «Дэмакратычныя
рэформы» Вярхоўнага Савета
Рэспублікі Беларусь звярнулася
да суайчыннікаў з заклікам
аб'яднацца ў новую палітычную
партыю парламенцкага тыпу,
партыю дэмакратычных рэформ.

САЮЗ ЖУРНАЛІСТАЎ Бе-
ларусі заклікаў Старшыню рэс-
публіканскага парламента С. С.
Шушкевіча прыняць меры для
выжывання прэсы ва ўмовах
пераходу да рынку. Сярод іх
прапанавана дзіцячым, беларус-
камоўным і раённым выданням,
якія ў многім садзейнічаюць за-
хаванню нацыянальнай мовы,
выдзеліць дзяржаўную датацыю.

УРАД РЭСПУБЛІКІ АДПУ-
СЦІЎ 300 ТЫСЯЧ РУБЛЕЎ НА
РАБОТЫ ПА ЗАХАВАННЮ
БЕЛАРУСКАГА ПААЗЕР'Я,
ЯКОЕ УКЛЮЧАЕ У СЯБЕ ТЭ-
РЫТОРЫЮ ВІЦЕБШЧЫНЫ І
ПАЎНОЧНУЮ ЧАСТКУ МІН-
ШЧЫНЫ. Апошнім часам лёс
гэтага ўнікальнага прыроднага
кутка выклікаў заклапочанасць
у сувязі з інтэнсіўнай і бессі-
стэмнай меліярацыяй.

Н ЯДАЎНА ў рэдакцыю «На-
шага слова» завітаў украін-
скі паэт і перакладчык Уладзімір
Лучук. Наш карэспандэнт задаў
яму некалькі пытанняў.

— З чаго пачалося ваша
сяброўства з беларусамі і
беларускай літаратурай?

— У час вучобы ў Львоў-
скім універсітэце я ўпершыню
пазнаёміўся з беларусамі, якія
прыехалі да нас вучыцца. Мяне
зачаравала беларуская мова.
І я, захапіўшыся беларускай
паэзіяй, вырашыў паспрабаваць
перакладзі асобныя творы на
украінскую мову. Першымі ў ма-
ім перакладзе прыйшлі да ўкра-
інскага чытача вершы Янкі Ку-
палы, Уладзіміра Караткевіча,
Рыгора Барадуліна.

— А якія творы на бела-
рускай мове вы прачыталі
ўпершыню?

— Гэта была кніжка Янкі
Лучыны «Лірыка», 1903 года
выдання. Яе і сёння я бачу пе-
рад сваімі вачыма — яна была
маім першым падручнікам бела-
рускай мовы.

— Хто з беларусаў вучыўся
з вамі ва ўніверсітэце?

— Усё называць не буду, бо
атрымаецца даволі доўгі
пералік. Назаву толькі вядомых
вам пісьменнікаў: Валянціну
Коўтун і Сяргея Панізніка. Яны

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай,
каб не ўмерлі! Францішак БАГУШЭВІЧ

наша СЛОВА

№ 34(44)

9—15 КАСТРЫЧНІКА 1991 г.

Штотыднёвік Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны.
Кошт 10 кап. (па падпісцы — 5 кап.)

Поступ тыдня

ПАГАДНЕННЕ АБ СТВАРЭННІ ЭКАНАМІЧНАГА СУПОЛЬНІЦТВА СУВЕРЭННЫХ ДЗЯРЖАЎ ЗАКЛЮЧЫЛІ ДВАНАЦЦАЦЬ РЭСПУБЛІК (ЗА ВЫКЛЮЧЭННЕМ ЛАТВІІ), ЯКІЯ ЗБІРАЛІСЯ ЗА «КРУГЛЫМ СТАЛОМ» У АЛМА-АЦЕ. Рэспубліка Беларусь — яе дэлегацыю ўзначальваў В. Кебіч — выказалася за пагадненне адна з першых. ПАДПІСАНЫ ТАКСАМА КАМЮНІКЕ АБ ПРАВАХ ЧАЛАВЕКА, СТАБІЛІЗАЦЫІ МІЖНАЦЫЯНАЛЬНЫХ АДНОСІН, АБ ПРЫХІЛЬНАСЦІ ІДЭІ РЫНАЧНАЙ ЭКАНОМІКІ. І ўсё ж палітычныя рознагалосці паміж рэспублікамі не даюць поўнай упэўненасці ў падпісанні эканамічнага дагавору.

ПАРЛАМЕНТ БЕЛАРУСІ прыняў пастанову аб прызнанні права прыватнай уласнасці на зямлю. Яшчэ не так даўно той жа састаў парламента праект такой пастановы катэгарычна адхіліў.

НА 15 КАСТРЫЧНІКА ПРЫЗНАЧАНА ЧАРГОВАЯ СЕМАЯ СЕСІЯ ВЯРХОўНАГА САВЕТА РЭСПУБЛІКІ. СЯРОД ІНШЫХ ПЫТАННЯЎ ЯНА АБМЯРКУЕ ПРАЕКТ НОВАЙ КАНСТЫТУЦЫІ БЕЛАРУСІ І ЛЭС СВЯТОЧНЫХ ДЗЕН. Есць прапанова святкаваць, як і раней, Новы год, 8 сакавіка, 1 і 9 Мая, і далучыць да іх Ражство Хрыстова (7 студзеня), Дзень Рэспублікі (25 сакавіка), два дні Вялікадня, Дзень незалежнасці (27 ліпеня), «Дзяды» (30 кастрычніка), каталіцкае Ражство (25 снежня).

У МЕНСКУ ЗАКОНЧЫЛАСЯ МІЖНАРОДНАЯ КАНФЕРЭНЦЫЯ «РОЛЯ АРМІІ У ГРАМАДЗЯНСКІМ ГРАМАДСТВЕ». Яе вынікі дапамогуць у рэформе ўзброеных сіл, якая рыхтуецца. Ставіцца, напрыклад, пытанне аб тым, каб увесці ў арміі інстытут духоўных настаўнікаў і поўнацэннае дэідэалагізаваць. ІШЛА ГАВОРКА І АБ ПЕРАНАСЫЧАНАСЦІ БЕЛАРУСКАЙ ЗЯМЛІ ЯДЗЕРНЫМ УЗБРАЕННЕМ — ТОЛЬКІ РАКЕТНЫХ ВОЙСК СТРАТЭГІЧНАГА ПРЫЗНАЧЭННЯ ТУТ ЗНАХОДЗІЦЦА, ЯК СТАЛА ВЯДОМА, АЖ ТРЫ ДЫВІЗІІ.

Вакальны ансамбль «Званочки» менскіх школ №№ 156, 159 (кіраўнік — кампазітар Валянціна Васільеўна СЯРЬХ) выступаў у розных гарадах краіны, быў за мяжой. У рэпертуары калектыву — песні на словы беларускіх паэтаў.

Фота Я. ПЯСЕЦКАГА.

Янка Золак — гасць рэдакцыі

5 верасня рэдакцыю наведаў беларускі паэт у эміграцыі Янка Золак (Антон Даніловіч), які жыве ў Злучаных Штатах Амерыкі. Родам ён са Случчыны. Да вайны працаваў у школе настаўнікам беларускай мовы і літаратуры. У канцы вайны эміграваў у Нямеччыну, а адтуль у 1951 г. у Злучаныя Штаты. Працаваў на трыкатажнай фабрыцы, а ў вольны час пісаў беларускія вершы. Друкаваўся ў замежных беларускамоўных выданнях «Беларуская думка», «Беларус» і інш. Яго творы можна было знай-

сці і на старонках нашых беларускіх часопісаў «Полымя», «Маладосць». У 80-х гадах выдаў зборнік вершаў у 2-х тамах пад назвай «Творы». Апроч таго, выйшлі яго дзве невялічкія кніжачкі, зборнікі гумарэсак «За чужы грэх» і «Падкашнічак».

Сёлета Янка Золак ахвяраваў Таварыству беларускай мовы імя Ф. Скарыны 500 долараў на выдавецкую дзейнасць Таварыства.

Л. БАРШЧЭўСКАЯ.

БЕЛАРУСКІ ТЭХНАЛАГІЧНЫ ВЯРТАЕЦЦА Ў ... БЕЛАРУСЬ

Каб не было непаразуменняў, адразу растлумачым: Беларускі тэхналагічны інстытут вяртаецца не з якой-небудзь эвакуацыі. Ён робіць першыя прыкметныя крокі па беларусізацыі вучэбнага працэсу.

У ЧЫМ сутнасць першых крокаў, што канкрэтна зараз адбываюцца ў адной са старэйшых ВУН рэспублікі? Аб гэтым гутарка нашага карэспандэнта з гасцямі рэдакцыі — дырэктарам створанага пры інстытуце ўніверсітэта беларускай мовы, гісторыі і культуры доктарам тэхнічных навук Аляксеем Андрэевічам Саламонавым і загадчыкам кафедры беларускай гісторыі культуры, асноў эканамічных ведаў кандыдатам гістарычных навук Паўлам Васільевічам Дзядзюлем.

— КАР.: Шаноўныя спадары, прыемна, што створаны ў вашым калектыве ўніверсітэт мовы, гісторыі культуры, але цікава ведаць, як у цэлым складаюцца ў інстытуце справы з адраджэннем роднай мовы?

— П. ДЗЯДЗЮЛЯ: Прызнацца, і ў нашым інстытуце Закон аб мовах ажыццяўляецца вельмі марудна. Хаця ў клопаце пра беларусізацыю вучэбнага працэсу нашаму кіраўніцтву не адмовіш. У прыватнасці, рэктару БТІ І. Жарскаму. Але ж пагадзіцеся: няпроста ажыццявіць у адзін час пераход выкладання ўсіх дысцыплін з расійскай на беларускую мову, калі ніхто не рыхтаваў адпаведнай базы.

— КАР.: І ў чым галоўная праблема?

— А. САЛАМОНАЎ: Справа, на мой погляд, не толькі ў ад-

сутнасці тэрміналогіі па большасці спецыяльных дысцыплін, якія выкладаюцца ў інстытуце. Павінен адбыцца ў людзей яшчэ і нейкі ўнутраны зрух. Таму, ствараючы пры інстытуце своеасаблівы ўніверсітэт беларусістыкі, мы і мелі на ўвазе не толькі выкладанне роднай мовы, але і выхаванне ў людзей зацікаўленасці да беларускай культуры, да гісторыі роднага краю наогул. У праграме навування — лекцыі вучоных А. Грыцкевіча, М. Ермаловіча, Я. Сахуты. Дамаўляемся з М. Ткачовым, А. Трусавым. Спадаёмся, што дзякуючы іх грунтоўным ведам і пранікнёнаму, шчыраму слову абудзіцца ў слухачоў нацыянальная свядомасць.

— КАР.: Раскажыце, калі ласка, пра парадак, арганізацыю працы ва ўніверсітэце. Мажліва, ваш вопыт некаму спатрэбіцца.

— А. САЛАМОНАЎ: У нас занятыя разлічаны на адзін год. Набралі пакуль адна групу. Але пасля першых лекцый да сталых слухачоў далучаюцца ўсё новыя і новыя. У верасні, калі асноўная маса студэнтаў працуе на ўборцы бульбы, выкладчыкі займаюцца штодня па шэсць гадзін. У далейшым столькі ж гадзін, але ўжо раз на тыдзень. У пару ж зімовых вакацый — ізноў штодзённыя заняткі, на завяршэнне працы — своеасаблівыя экзамены. Уся праграма навування займае 800 гадзін.

— П. ДЗЯДЗЮЛЯ: Хачу назваць прозвішчы выкладчыкаў беларускай мовы і літаратуры Н. Савіцкую і Р. Місюк. Дарослым людзям пачынаць вывучэнне мовы значна цяжэй, чым, скажам, падлеткам. Значыць, і дапамагаць ім трэба больш, прычым тактоў-

Данута

БІЧЭЛЬ-ЗАГНЕТАВА

МАЦІ МОВА

Маці Божая Чыстае Мошы, усправідайная воля Твая, уздымі беларускіх маці над галоўкамі гадаў.

Прывітаная ва ўсіх мовах, міласэрдзе сагрэўшая ўсіх! Уздымі атупелагаловых хоць на ўзровень сябе саміх. Толькі тут маці Мову душаць, да пякельнае прорвы дайшлі. Уздымі іх адсутныя душы да Маці Малітвы Душы.

Уздымі іх да мовы птушкі. Над маўкліваю пасткай пастой, дзе маці смяецца з дачушкі, як шчабеча на Мове Святой.

Ускалыхні іх нутро нямое, у лядоўні-сэрцы ўвайдзі, каб Маці, Малітва, Мова атрымалі статус адзін.

20.09.1991 г.

Прывітанне з Кліўленда

Змагарнай газеце «Наша слова», яе барацьбітам-супрацоўнікам, шаноўным аўтарам і чытачам, усім прыхільнікам нашага роднага слова вялікае прывітанне ад кліўлендскага часопіса «Полацак».

Вашае слова — гэта слова сумленнага Беларусаў, у якіх душа баліць за нашу мову, за наш народ. І таму мы, нават за акіянам, — разам з Вамі. Чытаем, верым і любім Вас.

З павагай рэдактар часопіса Святлана БЕЛАЯ.

Кліўленд, ЗША.

Вучымся!

на. І нашы мовазнаўцы не пашкадуць ні сіл, ні часу, каб дапамагчы сваім навучэнцам. Больш таго, імкнуча ўводзіць слова праз спектр спецыяльнай тэрміналогіі прадметаў, што чытаюцца ў інстытуце.

— КАР.: У інстытуце, наколькі я ведаю, больш за 300 выкладчыкаў. А ў год вы берацеся перападрыхтаваць усяго толькі 30—40 чалавек...

— А. САЛАМОНАЎ: Прабачце, але ж не такія ўжо ўсе ў нас «цёмныя», не такія адарванныя ад беларускага слова. Іначай не было б ў нашым інстытуце вялікай суполкі ТБМ імя Ф. Скарыны ды і самой ідэі ўніверсітэта для выкладчыкаў. Пачаў, многія і зараз ужо гатовы чытаць лекцыі студэнтам на беларускай мове. Але ж адсутнічае сістэматызаваная беларуская тэрміналогія тэхналагічных дысцыплін.

— П. ДЗЯДЗЮЛЯ: Тым не менш мы не чакаем «дзядзьку з Кіева». Тое-сёе робім ужо зараз. Вось, да прыкладу, кандыдат хімічных навук Яраслаў Генрыхавіч Міляшкewіч сам складае беларускі слоўнік па хіміі. Думаю, што з часам выкладчыкі іншых дысцыплін таксама за гэта возьмуцца. Галоўнае, каб рабілася ўсё людзьмі кампетэнтнымі, ну і, вядома, чулымі да роднага слова.

Распытваў Аляксей КАРЛЮКЕВІЧ.

НАША СЛОВА

Штотыднёвая газета
(Выходзіць з сакавіка 1990 г.)

18(74)

8 мая
1992 г.

Кошт 20 кап.
(Па падпісцы — 10 кап.)

ПОСТУП ТЫДНЯ

ЗАВЕРШАНЫ ВЫВАД ТАКТЫЧНАЙ ЯДЗЕРНАЙ ЗБРОЇ З ТЭРЫТОРЫЇ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ. ТЭРМІНЫ ВЫВАДУ СТРАТЭГІЧНЫХ УЗБРАЕННЯЎ БУДУЦЬ АБМЕРКАВАНЫ НА ЧАРГОВАЙ СУСТРЭЧЫ КІРАЎНІКОЎ ДЗЯРЖАЎ СНД, ЯКАЯ АДБУДЗЕЦЦА У ТАШКЕНЦЕ 12 МАЯ.

РАШЭННЕ ВЯРХОўНАГА САВЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ АБ ПАВЕЛІЧЭННІ МІНІМАЛЬНАЙ ЗАРАБОТНАЙ ПЛАТЫ ДА АДНОЙ ТЫСЯЧЫ РУБЛЕЎ ВЫКЛІЧА РОСТ ЦЭН ЯК МІНІМУМ НА 30 ПРАЦЭНТАЎ. Так лічыць першы намеснік Старшыні Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь М. Мясніковіч.

ПА СВАЕЙ «ВАЯЎНІЧАСЦІ» САМАЯ СПАКОЙНАЯ РЭСПУБЛІКА БЕЛАРУСЬ ЗАЙМАЕ ПЕРШАЕ МЕСЦА У СНД. Яна ідзе ўперадзе па канцэнтрацыі і колькасці воінскіх фарміраванняў на адзінку тэрыторыі. Таму асаблівае значэнне набыло рашэнне кіраўніцтва грамадзянскіх улад Беларусі забраць частку зямель у ваенных. І хоць плошчаў, якія нікім не выкарыстоўваюцца, выяўлена нямала, ПЕРАДАДЗЕНА ДЛЯ НАРОДНАЙ ГАСПАДАРКІ УСЯГО 20 ТЫСЯЧ ГЕКТАРАЎ. Пры нашых вялізных стратах сельгасугоддзяў ад Чарнобыльскай радыяцыі гэта не так і многа.

З НАСТУПНАГА МЕСЯЦА НАМЕЧАНА УВЕСЦІ У АБАРАЧЭННЕ РАЗЛІКОВЫЯ БІЛЕТЫ НАЦЫЯНАЛЬНАГА БАНКА БЕЛАРУСІ. Спачатку іх будуць выкарыстоўваць пры набыцці харчовых тавараў, а пасля і прамысловых. ПРЫМЯНЯЦЬ ГЭТЫЯ РАЗЛІКОВЫЯ БІЛЕТЫ ПЛАНУЕЦЦА ПАРАЛЕЛЬНА З РУБЛЯМІ.

УТВОРАНЫ НЕЗАЛЕЖНЫ ІНСТЫТУТ САЦЫЯЛЬНА-ЭКАНАМІЧНЫХ І ПАЛІТЫЧНЫХ ДАСЛЕДАВАННЯЎ. Заснавальнікамі яго сталі бізнесмены, палітыкі, вучоныя, якія імкнуцца падтрымаць прадпрыемальніцтва, наогул новыя структуры нездзяржаўнай эканомікі.

АДКРЫУСЯ ПАГРАНІЧНЫ ПЕРАХОД «ВАРШАЎСКИ МОСТ» У БРЭСЦЕ. За суткі ён прапускае каля 60 аўтобусаў і 400 легкавых аўтамабіляў. Аднак пропуск па асабистых запрашэннях грамадзян застаецца закрытым.

НАСТАЎНІК ГОДА

На працягу тыдня настаўнікі сярэдніх школ з усіх абласцей Беларусі спаборнічалі за права называцца настаўнікам года. Пераможцам конкурсу стаў выкладчык англійскай мовы сярэдняй школы № 7 горада Баранавічы Юрый Усеваладавіч Маслаў.

На здымку: настаўнік года Юрый Усеваладавіч Маслаў.

Фота Уладзіміра ШУБЫ.

Колькі будзе
працягвацца
русіфікацыя
дзяцей беларусаў?

Стар. 2

ТРЫМАЦЦА
РОДНЫХ
КАРАНЁЎ

Стар. 5

Як беларускі
кахаюць

Стар. 6

УРАЖАННЕ АД РЭПАРТАЖУ

12 красавіка па беларускім тэлебачанні быў паказаны рэпартаж пра візіт беларускай дэлегацыі на чале з С. С. Шушкевічам у Францыю. Я ад усёй душы парадаваўся за родную Беларусь: першы раз у Заходняй Еўропе на такім высокім узроўні сустрэлі афіцыйных прадстаўнікоў нашай рэспублікі. Францыя ж да нядаўняга часу нас проста не прыкмячала. І цяперашні прыём Французскай дэлегацыі нашай рэспублікі — гэта прызнанне той ролі, якую Беларусь адгрывае ў СНД, з'яўляючыся яе каардынацыйным цэнтрам, яе высокага навукова-тэхнічнага развіцця (па ацэнках некаторых спецыялістаў, наша рэспубліка займае па сваім навукова-тэхнічным патэнцыяле адно з першых месцаў сярод рэспублік Садружнасці), параўнальна стабільнага становішча ў эканамічным і палітычным жыцці. Аднак у адносінах да гэтага візіта ў мяне ёсць заўвагі. Узяць хаця б тое, што перакладчыца для нашай дэлегацыі перакладала з французскай мовы на рускую, а не на беларускую. Значыць, у нас не знайшлося перакладчыка, які б добра ведаў беларускую і французскую мовы? Л. Краў-

чук, едучы ў Нямеччыну, узяў з сабой перакладчыка з веданнем нямецкай і ўкраінскай моў. А хто нам перашкаджаў гэта зрабіць? Калі мы ўжо навучымся сябе паважаць? На Захадзе звяртаюць увагу і на тое, на якой мове размаўляюць прадстаўнікі вышэйшай улады на Беларусі, у якой ступені ёю карыстаюцца. Пра гэта ўжо пісалася. Але нам важна не толькі тое, як пра нас думаюць у краінах Заходняй Еўропы, а перш за ўсё нам трэба выхоўваць у павазе да роднай мовы свой народ, сваю моладзь.

І яшчэ адно. Нашу дэлегацыю сустрэлі ўрачыста, была пастроена ганаровая гвардыя ў традыцыйных, магчыма, яшчэ з часоў Напалеона Банапарта, парадных мундзірах. Дык ці не пара і нам падумаць пра падобную гвардыю, апранутую, напрыклад, у мундзіры салдат і афіцэраў войска Вялікага княства Літоўскага?

Анатоль ЛІТВІНОВІЧ,
малодшы навуковы супрацоўнік
лабараторыі беларускага фальклору
і дыялекталогіі БДУ.

Нашы ў Францыі

ДА ўВАГІ СЯБРОЎ
ТБМ!

Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны пры садзеянні Камісіі Вярхоўнага Савета па адукацыі, культуры і захаванні гістарычнай спадчыны праводзіць рэспубліканскую канферэнцыю «Беларуская мова і нацыянальна-дзяржаўны суверэнітэт Рэспублікі Беларусь».

Канферэнцыя мае адбыцца 15 мая г. г. у Доме літаратара (г. Менск, вул. Фрунзе, д. 5). Пачатак у 10 гадзін 30 хвілін.

З 9 гадзін 30 хвілін (пры неабходнасці і ў час перапынкаў) плануецца пасяджэнне Рэспубліканскай Рады ТБМ з павесткай дня:

1. Справаздача аб фінансава-гаспадарчай дзейнасці Рэспубліканскай Рады ТБМ за 1991 год і за I квартал 1992 г.

2. Аб выдавецкай дзейнасці Таварыства.

3. Рознае.

Просім накіраваць прадстаўнікоў рэгіянальных арганізацый ТБМ імя Ф. Скарыны ў Менск (заезд 14 мая ўвечары) для ўдзелу ў канферэнцыі.

НАША СЛОВА

Штотыднёвая газета
(Выходзіць з сакавіка 1990 г.)

41(97)

14 кастрычніка
1992 г.

Кошт 1 рубель
(Па падпісцы — 10 кап.)

ПОСТУП ТЫДНЯ

СТАРШЫНЯ ВЯРХОўНАГА САВЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ СТАНІСЛАЎ ШУШКЕВІЧ ПРЫНЯЎ НАДЗВЫЧАЙНАГА І ПАўНАМОЦНАГА ПАСЛА ЗША У РЭСПУБЛІЦЫ БЕЛАРУСЬ ДЭВІДА СУОРЦА. У час сустрэчы было абмеркавана развіццё беларуска-амерыканскіх сувязей.

У КРАІНЕ ПРАХОДЗЯЦЬ ДНІ ШВЕЦЫІ, якія праводзяцца Гандлёва-прамысловай палатай Рэспублікі Беларусь і гандлёвым аддзелам пасольства Швецыі ў Маскве і сталгольскім банкам «Нордбанкен». Жыхары і госці Менска могуць наведаць выставы шведскіх тавараў і экспазіцыю, прысвечаную А. Нобелю.

ПРАЙШЛА КАНФЕРЭНЦЫЯ ЛІГІ ПРАВОУ ЧАЛАВЕКА БЕЛАРУСІ, на якой быў разгледжаны стан дэмакратыі і выкананне правоў чалавека ў рэспубліцы.

БЕЛАРУСКАЯ САЦЫЯЛ-ДЭМАКРАТЫЧНАЯ ГРАМАДА І ФЕДЭРАЦЫЯ ПРАФСАЮЗАУ БЕЛАРУСІ ПАПІСАЛІ ПАГАДНЕННЕ АБ УЗАЕМАДЗЕЙННІ. Асобная ўвага нададзена абароне правоў наёмных рабочых.

«ЖЫВЕ БЕЛАРУСЬ!» — ТАК НАЗЫВАЕЦЦА ВЫСТАВА, прысвечаная 110-годдзю з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа, што адкрылася ў Рэспубліканскай мастацкай галерэі.

КАМЕДЫЯІ «ПАЎЛІНКА» АДКРЫЎСЯ 73 СЕЗОН У БЕЛАРУСКІМ ДЗЯРЖАЎНЫМ АКАДЭМІЧНЫМ ТЭАТРА ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ.

ДА ВЕДАМА ПАДПІСЧЫКАЎ, ЯКІЯ ЖЫВУЦЬ ЗА МЕЖАМІ БЕЛАРУСІ!

Шаноўнае спадарства! Калі вы хочаце атрымоўваць «Наша слова» і ў наступным, 1993 годзе, просім тэрмінова пісьмова звяртацца па гэтым пытанні ў сакратарыят ТБМ імя Ф. Скарыны: 220005 г. Менск, вул. Румянцава, 13.

ДЫМ БАЛЬШАВІЗМУ НА ПЛОШЧЫ НЕЗАЛЕЖНАСЦІ

Паэт сказаў некалі, што нават «дым отечества» бывае салодкім і прыемным. Я ўспомніў гэты ўжо класічны радкі, здавалася б, у не зусім спрыяльных для таго ўмовах — чытаючы лістоўку, якую нехта надоечы запіхнуў у маю паштовую скрыню. Звычайна я ахвотней адгукваюся на ўлёткі на роднай мове, а гэта была на рускай: «Все на митинг!.. Соотечественники!..» Клікалі на плошчу Незалежнасці. Я пайшоў туды — хацелася зірнуць у твары «соотечественников». Што яны будуць казаць з трыбуны, я ўжо зразумеў, чытаючы лістоўку:

«Сколько можно терпеть бес-предельное повышение цен, начавшуюся безработицу, посягательство на элементарные социальные и политические права человека и граждан-данина, поднимающуюся волну национализма?»

Пора сказаць БНФ і больш-шинству депутатов Верховного Совета «Хватит!».

Вось табе і маеш: дапусцім, БНФ некалькі вінаваты ў «хвалі нацыяналізму», якой «соотечественники» імкнуцца запалохаць насельніцтва, але як «фронтаўцы» маглі паўздзейнічаць на павышэнне цен, калі распараджэнні аб тым выходзілі ад Савета Мі-

ністраў, дзе ніводнага бэнэ-эфаўца і блізка няма, — гэта загадка.

«Выйдем на площадь и заставим Верховный Совет вспомнить, кому он обязан служить!» — заклікала лістоўка.

Так, каму ж гэта ён, ВС перастаў служыць? Чытаю назвы чатырнаццаці партый і рухаў, што гэта падпісалі: «Славянский Собор «Белая Русь»... «Организация «Союз» Верховного Совета Республики Беларусь»... «Суворовско-Нахимовский союз Республики Беларусь»... «Партия коммунистов Беларуси»... Невядома, як апы-

нулася тут і «Организация солдатских матерей Республики Беларусь». Бедныя маці, чые сыны загінулі ад дзедаўшчыны, якая, нібы злая хвароба, ахапіла бальшавіска-імперскую армію, а таксама ў час злачынай афганскай авантуры! Не магу паверыць, што яны хочуць, каб тое працягвалася, каб множыліся ахвяры.

Ну, а вянчае шэраг «падпісантаў» прозвішча С. В. Гайдукевіча, які займае вельмі адказную пасаду ў Савеце Міністраў РБ, ва Уп-раўленні, што курыруе орга-

(Заканчэнне на с. 2).

Каб жыла і квітнела вольная Бацькаўшчына

РЭЗАЛЮЦЫЯ

20-ай сустрэчы беларусаў Паўночнай Амерыкі ў Нью-Брайнсвіку, штат Нью-Джэрсі, 5—7 верасня 1992 года

Мы, удзельнікі дваццатай сустрэчы беларусаў Паўночнай Амерыкі сцвярджаем:

1. Дэмакратычны працэс на Беларусі ідзе штучна запаволенымі тэмпамі, не даючы развівацца рэформам і спрычыняючы эканамічны спад. Галоўная прычына гэтага замаруджвання ў тым, што структура і склад Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь, які выбіраўся не як парламент суверэннай дзяржавы, а як мясцовы орган часткі былой савецкай імперыі, не адпавядаюць насельніцтву патрэбам моманту — інтэнсіўна распрацоўваць заканадаўства незалежнай дзяржавы і сачыць за яго выкананнем.

Наўнасць сярод дэпутатаў Вярхоўнага Савета не дэмакратычна абраных заканадаўцаў і такіх, якія займаюць адначасна адміністрацыйна-выканаўчыя пасады, не толькі не дае аптымальных вынікаў, але пярэчыць самому прынцыпу дэмакратыі. Беларусі безадкладна патрэбны дэмакратычна абраны вышэйшы заканадаўчы орган, які працаваў бы толькі, як парламент, прафесійна.

2. Вярхоўны Савет і Урад Беларусі мусілі б больш актыўна праводзіць палітыку незалежнай дзяржавы ў адпаведнасці з Дэкларацыяй аб дзяржаўным суверэнітэце Рэспублікі і больш энергічна спрыяць дэмакратызацыі ейнага палітычна-грамадскага ладу; больш клапаціцца пра інтарэсы беларусаў замежжа, спрыяць вяртанню на Бацькаўшчыну тых, хто апынуўся вонка Беларусі на абшарах былога СССР, што ў першую чаргу датычыць беларусаў-вайскоўцаў, якія знаходзяцца на чужыне і жадаюць служыць Беларусі.

Асабліва ўвага павінна надавацца адраджэнню нацыянальнай свядомасці, у спалучэнні са справядліва аплочанай працай можа адрадзіцца пачуццё грамадзянскай годнасці, а разам з ім пачуццё адказнасці за якасць арганізацыйнай і эканамічнай дзейнасці, за якасць прадукцыі працы.

3. Беларуска-эміграцыйнае ўз'яднанне ў Злучаных Штатах і ў Канадзе горада падтрымваюць ідэю адраджэння суверэннай і дэмакратычнай беларускай дзяржавы, перабудову эканомікі Беларусі на прынцыпах вольнага рынку ды справу забеспячэння дэмакратычных свабод усім яе грамадзянам без розніцы на этнічнае паходжанне ці светапогляд. У сувязі з гэтым амерыканскія і канадскія грамадзяне беларускага паходжання выкарыстоўваюць свае кантакты і ўплывы, каб спрыяць адраджэнню вольнай Беларусі.

4. Апошнім часам, аднак, сілы старога ладу на Беларусі аднавілі кампанію ачарнення маральных аўтарытэтаў беларускага нацыянальнага руху, у першую чаргу, лідэраў беларускай вайсковасці. За гэтай прапагандавай кампаніяй хаваецца намаганне паслабіць фронт нацыянальна-дэмакратычных сілаў на Беларусі і падкасіць салідарнасць з імі беларускай эміграцыі.

5. Афіцыйныя колы Беларусі, у тым ліку Міністэрства замежных спраў, Згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына» і іншыя структуры выступілі з прапановай правесці ў 1993 годзе ў чэрвені—ліпені з'езд («Кангрэс») беларусаў. Беларуска-амерыканскае Задзіночанне і Згуртаванне беларусаў Канады падтрымліваюць у прынцыпе гэтую наспелую ідэю, але свой удзел у яе ажыццяўленні абумоўліваюць далейшым ходам працэсу дэмакратызацыі на Беларусі і нацыянальна-дзяржаўнага будаўніцтва.

6. Беларуска-эміграцыйнае будзе і надалей сачыць за ходам падзей на Беларусі:

а) ці не будзе пэўнымі сіламі замаруджвацца працэс нацыянальна-дзяржаўнага адраджэння;

б) ці будзе выканана воля вялікай колькасці выбаршчыкаў, выказаная ў адпаведнасці з законам аб рэферэндуме;

в) ці будзе дадзены парламенцкай апазіцыі і дэмакратычным партыям і рухам час на перыядычныя выступленні на рэспубліканскаму радыё і на тэлебачанні (як гэта робіцца ў дэмакратычным заходнім свеце);

г) ці будуць спынены перашкоды нармальнай дзейнасці канструктыўнай апазіцыі БНФ у Вярхоўным Савеце;

д) ці будуць спынены бяздоказныя абвінавачванні беларускіх нацыянальных лідэраў.

7. Урад Беларусі мусіць змяніць сваю палітыку ў дачыненні да забуджанага чарнобыльскай радыяцыйнай тэрыторыі, узмацняючы праграму перасялення людзей, а не фінансавання іхняга там перабывання, бо такое фінансаванне вядзе да дэзарыентацыі жыхароў і да росту смяротнасці і захворванняў. Мы прапануем, каб Урад Беларусі рабіў большыя намаганні запрашаць замежныя фірмы для наладжвання вытворчасці медыкаментаў у рэспубліцы, якіх вельмі патрабуе беларускае жыхарства.

8. Удзельнікі дваццатай сустрэчы беларусаў Паўночнай Амерыкі выказваюць спадзяванне, што справа расследавання камуністычнага генацыду на Беларусі (Курапаты і ўсе іншыя злачынствы) не будзе спынена, ды што памяць ахвяр бальшавізму будзе ўшанавана пабудовай адпаведнага мемарыяльнага комплексу.

9. Адраджэнне рэлігіі на Беларусі павінна спрыяць адраджэнню беларускіх рэлігійных традыцый, беларускай мовы, культуры, духоўнасці, а не быць прыладаю паланізацыі, русіфікацыі ці іншай формы дэнацыяналізацыі беларусаў.

10. Для прыспевання адраджэнскага і дэмакратычнага працэсу на Беларусі, для ўздыму эканомікі і матэрыяльнага дабрабыту патрэбныя як мага шырэйшыя культурныя і дзелавыя сувязі паміж грамадзянамі Беларусі і грамадзянамі заходніх краін. Беларуска-амерыканскае Задзіночанне і Згуртаванне беларусаў Канады гатовы прыкласці ўсе сілы, каб гэтакія сувязі пашыраліся і замацоўваліся на агульнае дабро беларускага народа.

Жыве Беларусь!

Нью-Брайнсвік,
6 верасня 1992 г.

Беларуска-амерыканскае
Задзіночанне,
Згуртаванне беларусаў Канады.

НАША СЛОВА

Штотыднёвая газета
(Выходзіць з сакавіка 1990 г.)

№ 38 (198)

21 верасня
1994 г.

Кошт — 15 рублёў

ПОСТУП ТЫДНЯ

О У МАСКВЕ АДБЫЛАСЯ СУСТРЭЧА КІРАЎНІКОЎ УРАДАЎ КРАІН СНД. Беларускую дэлегацыю ўзначальваў Старшыня Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь Міхал Чыгір. У друку з'явілася гутарка з ім. На пытанне карэспандэнта Белінфарм, ці не пагражаюць падпісання ў Маскве дакументы суверэнітэту нашай дзяржавы, прэм'ер-міністр адказаў: «Так, не пагражаюць, паколькі ўсе дакументы захоўваюць самастойнасць і незалежнасць кожнай дзяржавы». Пра аб'яднанне грашовых сістэм Беларусі і Расіі М.Чыгір паведаміў: «На гэты раз пытанне аб'яднання грашовых сістэм з расійскага боку не агаворвалася. Але з парадку дня пытанне не знята. Яно будзе абмяркоўвацца, але, на маю думку, само па сабе аб'яднанне грашовых сістэм не можа даць адчувальных вынікаў, таму што стан грашовага абарачэння ў нас значна горшы і больш складаны, чым у Расіі. І аб'яднанне можа адбыцца толькі тады, калі нашы грашовыя сістэмы будуць на адной ступені развіцця, а ўзроўні інфляцыі будуць ідэнтычнымі. Таму сёння гаварыць аб аб'яднанні, напэўна, рана. У будучым мы, відаць, да гэтага пытання вернемся...» У інфармацыйнай праграме беларускага тэлебачання «Панарама» прагучала, што ў час сустрэчы кіраўнікоў урадаў краін СНД прэм'ер-міністр Расіі Віктар Чарнамырдын сказаў, што ніякага аб'яднання грашовых сістэм паміж Расіяй і Беларуссю не будзе.

О У ДРУКУ З'ЯВІЛІСЯ ВЫСНОВЫ ДЗЯРЖАЎНАЙ КАМІСІІ ПА ўДАКЛАДНЕННУ ПРАВАПІСУ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРНАЙ МОВЫ, у якіх прапануецца працягваць у рэспубліцы навукова-метадычную працу па ўдакладненню і ўдасканаленню правапісу беларускай літаратурнай мовы, а таксама па яе граматычнай і лексічнай нармалізацыі і стабілізацыі. Акадэміі навук Беларусі і Міністэрству адукацыі і навукі Рэспублікі Беларусь да канца 1995 года даручана падрыхтаваць да выдання новую рэдакцыю «Правілаў беларускай арфаграфіі і пунктуацыі», дзе былі б улічаны вынікі работы Дзяржаўнай камісіі. Да прыняцця новай рэдакцыі «Правілаў беларускай арфаграфіі і пунктуацыі» рэкамендуецца строга прытрымлівацца старых правілаў.

О МІНІСТЭРСТВАМ ЮСТЫЦЫІ БЕЛАРУСІ ЗАРЭГІСТРАВАНЫ Беларускі свабодны прафсаюз педагогаў. Старшыняй Савета БСПП абраны Аляксандр Гайко.

О АТРЫМАНА БЛАГАСЛАВЕННЕ НА СТВАРЭННЕ КРЫЖА ПА ўЗОРУ ўЗВІЖАЛЬНАГА КРЫЖА ЕФРАСІННІ ПОЛАЦКАЙ.

О АНСАМБЛЮ «ПЕСНЯРЫ» СПОЎНІЛАСЯ 25 ГАДОЎ! Кіраўнік ансамбля Уладзімір Мулявін — рускі, але, нагледзячы на гэта, ён намнога больш зрабіў за некаторых беларусаў для прэстыжу нашай краіны ў свеце. Віншuem калектыву з юбілеем, жадаем і далей творчага плёну на ніве беларускай эстрады.

ПАДЗЕІ І ДАТЫ

Аб'яднанне беларускага народа ў межах адной дзяржавы. Як мусім мы сёння трактаваць гэты акт, які адбыўся 55 год таму? Свой погляд на падзеі таго часу ў гутарцы з карэспандэнтам «Нашага слова» У. Панадам выказаў гісторык Анатоль Сідарэвіч.

— 17 верасня штогод Беларусь адзначае падзею, што адбылася ў 1939 годзе, — з'яднанне Заходняй Беларусі з БССР. Але амаль не згадваюцца падзеі, што прывялі да раз'яднання нашага народа і іх прычыны...

— З чаго ўсё пачалося? На мой погляд, з Версальскай сістэмы. Яна, у рэшце рэшт, і спарадзіла Другую сусветную вайну, пачаткам якой стаў падзел Польшчы ў верасні 1939 года паміж Нямеччынай і СССР. Усё пачалося тады, калі Нямеччына, пераможаная ў Першай сусветнай вайне, страціла свае калоніі, Эльзас і Латарынгію і была, нарэшце, вымушана плаціць кантрыбуцыю. Прыніжэнне гэтай краіны і нацыянальнага гонару яе народа мусіла адгукнуцца — і адгукнулася.

Але гэта адбылося пазней. А да таго быў Рыжскі дагавор 1921 года — вынік

— Калі параўноўваць беларускія газеты і часопісы, што выдаваліся ў 30-х гадах па абодва бакі савецка-польскай мяжы, мы ўбачым прынцыповую розніцу ў іх змесце. У Заходняй Беларусі на той час панаваў плуралізм думак, немагчымы ў БССР. І наўна было б меркаваць, што ўвесь заходнебеларускі народ з надзеяй глядзеў на ўсход. Аб тым, што там рабілася, дзеячы беларускага руху ў Польшчы ведалі выдатна. У асабістым архіве Антона Луцкевіча ёсць шмат лістоў ад людзей, якія пабывалі ў БССР або ўцяклі адтуль, бо ж уцякалі не толькі з Польшчы ў БССР, і наадварот ж Луцкевіч актыўна крытыкаваў сталінскую аграрную і нацыянальную палітыку. І, думаю, ні сацыял-дэмакраты — Самойла, Луцкевіч, Уласаў, і ні правыя — Ксёндз Станкевіч, Ксёндз Гадлеўскі ды іншыя — не пазіралі з надзеяй у бок БССР. Так, камуністы валі прапаганду, і частку насельніцтва яны здолелі падмануць.

ВЕРАСЕНЬ 1939-ГА: БЕЛАРУСКАЯ ПЛАТА

несправядлівага для Беларусі Версальскага пакта. Менавіта ўзброенымі краінамі Антанты Польшча здолела паспяхова змагацца супраць Савецкай Расіі, захапіць частку Беларусі і Украіны.

Наш край падзяліў Рыжскі трактат, санкцыю на падпісанне якога даў лідэр бальшавікоў Ленін — рэаліст да цынізму. Мір з Польшчай быў на той час адзіным для яго ратункам. Мір быў адзіным ратункам і для яго дзяржавы, якая была спустошана дзвюма войнамі — імперыялістычнай і грамадзянскай — і дарэшты вычарпала свае чалавечыя і матэрыяльныя рэсурсы. Таму адзінай магчымасцю для Леніна захаваць тое, што засталася ад Расійскай імперыі, было падпісанне ганебнага для яго міру — не менш ганебнага, чым Берасцейскі. Ленін захаваў сваю дзяржаву, ахвяраваўшы часткай яе тэрыторыі і даўшы нацыянальным рэгіёнам нейкае самакіраванне. Так паўстала БССР.

Што адбылося пазней, у 30-я гады? Савецкім Саюзам кіраваў Сталін. Камуністычныя лозунгі ранейшага часу былі пакінуты масам, а першага чалавека краіны цікавілі рэчы больш канкрэтныя: геапалітычнае становішча СССР ды захававанне ўлады, а не міфічныя ідэі сусветнай рэвалюцыі. Ідэалогія савецкага камунізму памерла. Нараджалася ідэалогія савецкай імперыі. Паглядзіце, як лоўка ўзяў Сталін на кручок Літву! Ён аддаў Літоўскай рэспубліцы беларускую Вільню, але забраў усю Літву. З пункту гледжання савецкага імперыялізму было ўсё роўна, каму будзе належаць Вільня — Беларусі ці Літве: галоўнае, яна апынулася ў складзе СССР. Савецкі Саюз пачаў экспансію на Заход. І тады ж, у 30-х гадах, войскі гітлераўскай Нямеччыны рушылі на Усход, Сталін захапіў Балтыю. Гітлер — Чэхію і Польшчу.

— Але ж да вайны заставалася шмат часу. Беларускі народ жыў у межах дзвюх дзяржаў — СССР і Польшчы. І да апошняга часу савецкія гістарыяграфы сцвярджалі, што адзінай марай беларусаў было яднанне з БССР. А што ў сапраўднасці адбывалася па абодва бакі савецка-польскай мяжы?

Але ж, акрамя палітычнага, існаваў проста беларускі культурніцкі рух. І калі малады Янка Брыль стаў у Заходняй Беларусі спектаклі паводле Гарэцкага ды іншых аўтараў, ужо забароненых ва Усходняй, дык, я думаю, ён ніякім чынам не прапагандаваў камуністычныя ідэі. Таму сцвярдзенні асобных гісторыкаў аб тым, што беларускае насельніцтва «крэсаў» з надзеяй глядзела на ўсход, з'яўляюцца няпраўдай. Ведаю на прыкладзе ўласнай сям'і: мой дзядзька, які ў свой час быў звязаны з камуністамі, пабываўшы ў БССР і паглядзеўшы на калгасны лад, больш ніякіх спраў з бальшавікамі не меў.

— Але ж знайшліся заходнебеларускія дзеячы, якія прызналі БССР і паехалі туды, каб супрацоўнічаць з Савецкай уладай...

— Наколькі я ведаю, тым дзеячам беларускага руху, якія з Польшчы пераехалі ў БССР, не далі надоега затрымацца ў Менску і ўвогуле ў БССР. Іх хутка перавялі далей на ўсход, а ў 1933 годзе іх пачалі фізічна знішчаць. Успомніце справу «Беларускага нацыянальнага цэнтра» 1933 года! А скончылася ўсё пагромам Камуністычнай партыі Заходняй Беларусі, які адбыўся ў 1938 годзе. Сталін, здзяйсняючы сваю палітыку экспансіі на захад, разумеў, чым была для яго нават КПЗБ. У ёй была маскоўская крэатура, але ж былі і выхаванцы Віленскай, Наваградскай і Радашковіцкай гімназій — людзі, якія вучыліся паводле падручнікаў Іваноўскага, Некрашэвіча, Гарэцкага, Смоліча...

— Дык ці можна казаць, што БССР была дзяржавай беларускага народа, а не проста рэгіёнам СССР?

— Па-першае, БССР ніколі не была дзяржавай беларусаў, ці, дакладней, толькі беларусаў. Заўсёды прызнавалася яе шматэтнічнасць. А па-другое, якая гэта магла быць дзяржава беларусаў, калі кіруючай партыяй у ёй была тая, у якой беларусы складалі меншасць нават у другой палове 20-х гадоў? І, нарэшце, гэтая партыя была складовай часткай ВКП(б) з яе ледзь не вайскавай дысцыплінай. Да таго ж нацыянальная палітыка савецкага кіраўніцтва з канца 20-х гадоў была больш жорсткая, чым

Я рускі, але я патрыёт
Беларускай дзяржавы.

Стар. 2

Беларускае згурта-
ванне вайскоўцаў —
рух патрыятычны.

Стар. 3

Падчаркі нашай
культуры.

Стар. 6

нацыянальная палітыка Расійскай імперыі ў апошнія гады яе існавання. Царызм кінуў сяго-таго з беларускіх дзеячаў у вязніцы, а бальшавікі — расстрэльвалі.

— Але ці было больш дэмакратычным стаўленне да беларусаў урада Польшчы?

— Найперш трэба патлумачыць, ці была дэмакратычнай сама тагачасная Рэч Паспалітая. Думаю, казаць, што міжваенная Польшча была дэмакратычнай дзяржавай — азначае казаць няпраўду. Польшча не была дэмакратычнай нават з моманту свайго афармлення — у 1922 годзе. Першы прэзідэнт — Габрыэль Нарутовіч — быў забіты польскімі шавіністамі. Пазней Польшчай — на паперы дэмакратычнай, а на справе аўтарытарнай дзяржавай — кіраваў Пілсудскі, а пасля яго — Рыдз-Сміглы. Прэзідэнт быў для іх толькі прыкрыццём. І адметнасцю тагачасных польскіх урадаў быў крайні нацыянальны эгаізм. Я вывучаў працы сур'ёзных польскіх даследчыкаў — Ежы Тамашэўскага і іншых — тых, якія займаюцца вывучэннем нацыянальнага пытання ў міжваеннай Рэчы Паспалітай. Яны сведчаць: у 1921 годзе Польшча адкусіла на Усходзе кавалак, які праглынуць не змагла. І, нягледзячы на заявы асобных польскіх дзеячаў аб тым, што праз 50 гадоў на гэтай зямлі немагчыма будзе знайсці ніводнага беларуса, так не адбылося. Так жа, як палякам не ўдалося паланізаваць гэты край пасля уніі 1569 года, не здолелі яны гэта зрабіць і з тэрыторыямі, атрыманымі пасля падпісання Рыжскага трактата. Бо траціну насельніцтва Польшчы склалі нацыянальныя меншасці — беларусы, украінцы, літоўцы, яўрэі, немцы, не кажучы ўжо пра кашубаў ці лэмкаў.

Дарэчы, яшчэ ў 1916 годзе Луцкевіч у лісце да імперскага канцлера Нямеччыны ясна сфармуляваў: ідэя беларуска-польскага адзінства не мае падтрымкі ў беларускіх масах, і віною таму — нацыянальны і сацыяльны эгаізм палякаў і апаліячаных памешчыкаў. Людзі помнілі аб прыгнёце, які доўга панаваў над імі. Гэта — генетычная памяць.

Заганная палітыка працягвалася і на «крэсах усходніх» — палітыка зневажання

(Працяг на с. 4.)